

Acta plagiatica – I*

доц. д-р Неделчо Неделчев

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“.

Някога преди десетилетия, един велик български хуманист и възрожденец скрил от чуждите посланици и дипломати у нас, че е бил бит. Още повече, гордо заявил, че у нас такива работи не стават. Дали е бил прав? Защото не много по-късно насилието се свързва с дейността на Стамболов, а и самият той, и Стамболийски, и много други станаха жертви на недопустимо за авторитета на България насилие.

Днес, почти век след времето на Стамболов, отново си задавам въпроса за извънпрофесионалните и в случая за извъннаучните начини за решаване на научно-образователни проблеми или далеч по-незначителни дела. В България, на която обръщат внимание за високата престъпност, за плагиатството, свързано с компютърни програми и продукти, кражбата на идеи се счита за нещо нормално дори от министрите на образованието и науката. И това не е български феномен. Но в България става практика. В която и да е друга страна поне за външен вид, някоя и друга незначителна фигура ще подаде оставка или някой дребен мошеник ще бъде осъден. В България става точно обратното – заплашват се с уволнение или се уволняват (освобождават) тези, които са показали крадеца. При това методите за отстраняване често са или извънредно брутални и внезапни, или целенасочено обмислени, дългосрочни и винаги аргументирани с това, че сме бедна и малка страна, за да се занимаваме с много науки, че пак сме в криза и т. н. Подобен тип „разчистване на сметките“ е възможен само затова, защото неговите извършители се чувстват ненаказуеми – над Закона, над Кодекса на труда, над обществото.

Модерният мотив в наши дни е: „Има съд и тия работи трябва да се докажат в съда“. Все едно че няма Министерство, свързано с науката и образованието. Все едно, че то няма никакви задължения дори за да осигурява условия за качествен образователен процес и спазване на Закона за висшето образование и Закона за авторското право. Все едно, че няма понятие справедливост и държава България. А уволнените интелектуалци най-често нямат достатъчно средства, за да си осигурят разноските за съ-

* Поради проявения от читателите интерес препечатваме статията от сп. „Начално училище“, бр. 6, 1997 г.

дебно дело, и това се знае добре от ликвидаторите на научната критика и на научната истина; при това сигналите до Министерството попадат първо в ръцете на „верните хора“ на ликвидаторите. Следва разработка на сигнализиращия – обявяват го за луд, с мании за преследване, с мании за величие и т. н. След това – отговор на Министерството, в който случайно липсват писма приложения – например до Академичен съвет, който трябва да реши проблема. Следва отговор до Министерството, който не се показва на нароченият за уволнение, а ако е настоятелен, го допускат да погледне на място отговора от научното звено или университет. Без право на копие на документ! Научното звено или университет обаче е отговорило не чрез своя Академичен съвет, а чрез своите Ректор и Декан на съответен факултет. Иначе казано, Академичният съвет е игнориран, а университета... – дори Софийският първоакредитационен мераклия се управлява еднолично от своя Ректор в „епохата на автономия и демокрация“ – чисто лаладжийство, и на законово, и на научно-образователно ниво.

Целта на подобна система в България от десетилетия е една единствена – прикриване на плагиатите на държавно и университетско равнище. Подобна система е възможно само там, където отсъства култура. А в България не се четат дори представяни за защита дисертации, само се пита чий човек е дисертантът. И всички „културни представители“ цитират не научни трудове или идеи, а „големи хора“, „ценни професори“ или „големи лъвове“! Така се създава един „културен елит“ на нацията, който е обединен от гилдийни интереси, независимо от партийните си пристрастия. Тези хора се защитават един друг при всяка промяна на управление или при всяко сътресение – с цената на всичко. И най-често тази цена е „главата“ на научния им опонент – „Защото нали разбирате, няма как!“.

Но какво могат да крият от широкото обществено мнение ликвидаторите на новото в България? Само едно – собственото си невежество и арогантност. Примери?

Да започнем с историята на Древния Изток:

През далечната 1981 г. авторът на тези редове започна работа върху дисертация, свързана с проблематиката на Древния Изток и Източното Средиземноморие. Тема, която изисква огромни капиталовложения поради отсъствието на специализирана литература в нашите библиотеки. И когато резултатите от научното изследване бяха налице, изведнъж се появиха „фундаментални“ съчинения на български автори, които „респродуцираха“ основните му идеи и при това със скандални грешки, които не биха допуснали и ученици от седми клас! Но какво означава седмокласното ниво за кандидатата за първи по акредитация Софийски университет „Св. Климент Охридски“? Ето и някои факти – или „Случаят Саргон I“.

И на учениците от седми клас е ясно, защото така пише в учебника им, и при това пише правилно, че Саргон I е академски цар. Това обаче е

неясно на заслужилите български историци и професори Д. Попов и Г. Бакалов, които чисто и просто го обявяват не за академичен, а за вавилонски цар, като подменят и историческата епоха, и етноса, и времето с около четиристотин години. Че това са поредица от грешки, е повече от ясно. Но откъде идват те? Аз пиша в дисертацията си: „В Месопотамия обожествяването на владетелите станало възможно едва в рамките на възникналата деспотична държава след Саргон I“.¹

При Д. Попов този текст придобива следния вид: „Обожествяването се наблюдава пряко едва при първите владетели на Вавилон в рамките на възникналата деспотична държава при Саргон I“.² Г. Бакалов запазва същия стил: „Пряко обожествяване се наблюдава едва при първите владетели на Вавилон в рамките на Саргоновата деспотична държава“³, като цитира Д. Попов в по-общ текст. По същия начин е постъпил и Д. Попов, който цитира И. М. Дьяконов, но самият Дьяконов не пише на цитираните страници нищо за Вавилон и Саргон I, а и не би могъл да пише. При ползването на дословния текст на дисертанта двамата автори от Историческия факултет на Софийския университет са объркали Месопотамия с Вавилон и последния с Вавилонско царство. Интересно е, че тези твърде груби грешки не са отчетени и от високо титулуваните рецензенти от Софийския университет, нито от колегите историци на двамата автори, тъй като се появяват и в препечатки на изданията, и при развитие на темата за Древния Изток в ерудирания кръг на тракологията и византологията в самия център на София.

А Вавилонското царство, както знаят и учениците от седми и дори пети клас, не е създадено от Саргон. При това то не е било през годините 2316–2261, както пишат Попов и Бакалов, защото е съществувал Акад, чийто владетел е Саргон. Става дума и за друг народ, за друга историческа епоха, за други събития. А създател на Вавилонското или Старовавилонското царство е Сумуабум, който създава държавата през 1894 г. пр. н. е.

Но да продължим с темата за обожествяването, която е гвоздеят на проучванията в СУ „Климент Охридски“. В дисертацията си пиша: „... царете на Ур при трета династия осъществявали най-класическата форма на власт на източните деспоти. Тяхната власт била абсолютна и неограничена. Те олицетворявали върховното единство на страната и това намерило идеологическа обосновка в обожествяването на царя (71:259). Бел Енлил бил обявен за върховен бог. Създадена била теорията за „царствеността“

¹ Неделчо Петров Неделчев, Дисертация. Проблеми на културните връзки и взаимоотношения в Източното Средиземноморие през II хилядолетие пр. н. е. (Проблеми на социалната и на културната история), С., 1985.

² Д. Попов, Залмоксис, Религия и общество на траките, С., 1989, с. 19.

³ Г. Бакалов, Византия. Културно-политически очерци, Без дата, с. 244.

(nam lugal) като съществуваща вечна субстанция, създадена при сътворяването на света. Като божествена била обявена не само царската власт, но и самите царе (71:259).⁴

Димитър Попов пише: „Обожествяването се засвидетелства пряко при господството на царете от третата династия на Ур. Те осъществяват „най-класическата форма на власт“, характерна за източните монарси. Тя е не само върховна и неограничена, тъй като олицетворява върховното единство на страната, но намира и идеологическо основание в божествена същност на притежателите си“.⁵ Тук Дьяконов не е цитиран, аз също. В Монографията⁶ на Д. Попов е отпаднал поставеният в кавички израз „най-класическата форма на власт“ – този израз отсъства и в цитираните от Неделчев тези на И. М. Дьяконов и следователно е на автора на дис. труд.

Г. Бакалов, който пише, че цитира монографията на Д. Попов, и не посочва статията „Проучвания...“ има следния текст: „Обожествяването се засвидетелства едва от господството на трета династия от Ур. Царете от тази династия осъществявали най-класическата форма на власт, характерна за източните монарси. Тя е не само абсолютна и неограничена, тъй като олицетворява върховното единство на страната, но намира и идеологическо основание в божествената същност на притежателите си“.⁷ Всъщност Бакалов не е използвал и съответната работа на Дьяконов, а конкретно при този пасаж и не споменава за приносите на Д. Попов, както прави друг път.

Но да видим как си представя този въпрос Дьяконов: – „Однако божественные почести оказывались в Двуречье не всем царям, так как не были связаны с царским саном“.⁸ Цитиращите „професори“ очевидно не са виждали най-популярния текст, свързан с историята на Древния Изток. И затова тържеството от открития път на развитие на царската институция в Древния Изток е толкова парадно като очевиден ритуал на преписване: „Този е пътят, по който върховният бог Бен-Енлил (И за Бакалов Бел също ще остане Бен! – б. м. Н. Н.) се превръща в бог цар, а и самата царска институция се обожествява“ – пише Д. Попов. Бакалов продължава: „Този е пътят, по който върховният бог Бен-Енлил се превръща в „бог-цар“, както и самата царска институция става предмет на обожествяване“.⁹ Ако поз-

⁴ Н. Неделчев, цит. съч., с. 82–83.

⁵ Д. Попов, Проучвания върху тракийската религия IV. Царят и царската власт, в Годишник на СУ „Климент Охридски“, Исторически факултет, т. 78, С., 1987, с. 41.

⁶ Д. Попов, Залмоксис, с. 19.

⁷ Г. Бакалов, цит. съч.

⁸ Дьяконов И. М., Общественый и государственный строй древнего Двуречья. Шумер, М., 1959, с. 259, бел. 37.

⁹ Д. Попов, Проучвания, с. 42.

наваха Дьяконов, вероятно двамата автори щяха да поспорят и за това дали царски сан не може да се преведе като царска институция.

А идеята за появата на най-класическата форма на източна деспотия в резултат от подчиняването на обществото – от плантационното стопанство до храмовите служители, колкото и несмело да е формулирана в Дисертацията, принадлежи на Н. Неделчев, и съвсем не е нов принос на българската тракология или византология в Общата древна история. Цитираните идеи за обожествяването на месопотамските владетели са част от научно изследване, което търси и обяснение за това, защо не всички месопотамски владетели се обожествяват. Жалко е, че авторите на „Залмоксис“ и „Византия“ са избрали пътя не към науката, а към Бен-Елил и тракологичната мания за царете богове, които дори съществували като субстанция вечно.

Безпомощността на двамата автори е пълна: те не разбират материала, който преписват. На една и съща страница и Д. Попов, и Г. Бакалов не могат да се ориентират кога всъщност започва обожествяването или „прякото обожествяване“. Д. Попов пише на страница 19 от „Залмоксис: „Обожествяването се наблюдава пряко едва при първите владетели на Вавилон в рамките на възникналата деспотична държава при Саргон ... Обожествяването се засвидетелства пряко при господството на владетелите на третата династия на Ур. Те създават и осъществяват учението за единната вечна и божествена „царственост“. Г. Бакалов на 244 страница от „Византия“ пише: „Прякото обожествяване се наблюдава едва при първите владетели на Вавилон в рамките на Саргоновата деспотична държава... Обожествяване се засвидетелства едва от господството на трета династия на Ур.“ На двете страници, докато говорят за Вавилонското царство и за Вавилон, и двамата автори споменават, че става дума и за акадски владетели, тъй като през този период, или че Нарамсин се обявил за бог на Акад. Епохите на Акад, Трета династия от Ур или „Царството на Шумер и Акад“, на Вавилон са напълно непознати или взаимозаменими при представителите на университет с амбиции за първоакредитационно средище. Поразява и безкритичността на цели факултети с история, културология, философия и дори древни литератури; тук или не се познава елементарно толкова ценния в целия свят Древен Изток, или публично се погазват авторски интереси под покровителството на университета. Та нали основните идеи на авторите – дисертанти и докторанти – влизат в научен обмен и са широко познати като приноси в науката. В конкретния случай основният извод на Д. Попов и Г. Бакалов: „Неограниченото деспотично господство, пълната зависимост на всички социални слоеве от владетеля, устойчивата за определени периоди политическа ситуация – всичко това засилва вярата в божес-

твения произход на царската власт, в самото обожествяване на носителите ѝ...“¹⁰, макар и от 1987 г., се основава на написаното през 1985 г.: „Историческите корени на властта на царя бог в Древния свят са били:

1. Доминиращ държавен сектор в икономиката на страната.
2. Устойчива политическа ситуация.
3. Продължителна традиция на обожествяване на владетелите.

От тези три условия зависи дали в едно общество ще бъде обожествена самата царска институция, или само владетелите...“¹¹.

Всъщност подобна практика на използване на чужд интелектуален труд едва ли би била възможна, ако не среща масова подкрепа. Иначе ми е трудно да се съглася, че е възможно да не се забелязват дори незамаскирани кражби. Моят Автореферат на дисертация за присъждане на научна степен „Кандидат на историческите науки“ (С., 1985 г.) има 22 страници, като от тях са изписани 1–21. Д. Попов обаче, следван от Бакалов, от ерудираниите и мастити светили на СУ, не се смуцава да цитира същия този Автореферат със страници 87–90¹². Нима в СУ не знаят какво е Автореферат? При това тъкмо този е подарен лично от автора тъкмо на рецензентите на статията, в която се цитират новите приноси на тракологията за Древния Изток. Няма ли и поглед върху науката въобще?

Примерите за неподготвеност на научния ни потенциал са очебийни и това обяснява особено ревностното усърдие, с което се унищожи подготвен научен потенциал от специалисти по история и култура на Древния Изток.

Но да погледнем как стои въпросът с приноса на българската тракология и в египтологията:

Н. Неделчев в дисертацията си е допуснал грешка, като е подменил дума в цитирано заглавие на Н. М. Постовская, пропуснал е скобите на подзаглавието и е дал две съкращения на имената ѝ, тъй като в конкретната статия авторката се е подписала като Н. Постовская, но в други е посочила двете си съкратени имена. И тези статии са цитирани в дисертацията. Д. Попов, без да цитира друга статия на известната съветска египтоложка, изписва двете съкращения на името ѝ, очевидно воден от желанието да демонстрира пълнотата на специфичния академизъм в Софийския университет.

Става дума за следното заглавие:

„Н. Постовская, Начальная стадия развития государственного аппарата в Древнем Египте (По данным источников, современных архаическо-

¹⁰ Д. Попов, цит. съч.

¹¹ Н. Неделчев, Автореферат на дис., С., 1985, с. 13–14.

¹² Д. Попов, цит. съч., с. 44, бел. 34.

му периоду)“. ВДИ, 1947, № 1.

Н. Неделчев в дис. труд, вероятно поради своя и на машинописца грешки, цитира заглавието така:

„Н.М. Постовская, Начальная стадия развития государственного строя в Древнем Египте по данным источников современных архаическому периоду“. ВДИ, 1947, № 1, 242–243“, бел. 237а от Дис.

Д. Попов цитира съветската авторка така:

„Постовская Н.М. Начальная стадия развития государственного строя в Древнем Египте по данным источников, современных архаическому периоду. – ВДИ, 1947, № 1, 242–243“¹³.

Н. Неделчев пише вместо фараона Семерхет Сомерхет, Д. Попов – също...

Н. Неделчев в дис. труд, като анализира изследванията на Х. Франк-форт, М. Коростовцев, И.М. Дьяконов и др., достига до следния извод на с. 81–82 от дис. труд.

„Борбата на Саргон I, на Римуш и Маницусу с настроеното против въвеждането на новия тип държавност и власт месопотамско общество и главно почти пълното унищожение на шумерската аристокрация в резултат от „умиротворението“, осъществено от Римуш, създава предпоставки за създаване на института на божествения цар. Жречеството и „номарсите“ енци били превърнати в царски чиновници. Политическата власт на акадските царе била неограничена. Размерите на акадското царство превъзхождали държавата на фараоните от периода на Старото Царство (71:236). Били създадени най-благоприятни социални и политически условия за максимално обществено признание на властта на владетелите“.

Д. Попов и в „Проучвания“, и в „Залмоксис“, след прочуто изречение за обожествяването и Саргон I от Вавилон, продължава: „Добри предпоставки за създаването на божествената институция се откриват най-вече в почти пълното унищожение на предходната шумерска аристокрация. Сега именно държавната власт на акадските владетели е неограничена и ако трябва да се търсят сравнения, то размерите на страната превъзхождат държавата на фараоните от времето на старото царство“¹⁴.

Г. Бакалов във „Византия“, с. 244, отчита приносите на българския траколог в изясняването на важни въпроси на египтологията (с. 243); колко му е в СУ да отчетеш подобни приноси!, и ги включва в „изследването си“:

„Предпоставки за създаването на божествена царска институция мо-

¹³ Пак там, с. 39, бел. 13, Срв. Н. Неделчев. Дисертация.

¹⁴ Вж Д. Попов, Залмоксис..., с. 19, Срв. „Проучвания“, с. 41.

гат да се намерят в почти пълното унищожаване на предходната шумерска аристокрация. Именно държавната власт на акадските владетели става неограничена и ако трябва да се търсят сравнения...“¹⁵.

Трябва да се търсят сравнения, колеги. Нека да видим какво пише цитираният от Д. Попов за тези проблеми И. М. Дьяконов:

„Действително, царство его било по тем временам огромно, превосходя по размерам даже державу фараонов Древнего Царства Египет. Своему наследнику...“¹⁶. И нито дума за предпоставки, за унищожаване на предходната шумерска аристокрация и т. н. Дьяконов „унищожаване“ тази аристокрация на друга страница на великолепната си и непозната в СУ книга!

Не само трябва да се правят опити за сравнения, тъй като сравнително-историческият метод е задължителен дори и за културологично-цивилизационната Ви мода, но трябва да се направят и изводи. И сред тях повелително изпъква въпросът: толерира и укрива ли Софийският университет „Св. Климент Охридски“ плагиати, крадци и разрушители на нашите наука и образование. И не на последно място стои въпросът: знания с какво ниво и чистоплътност се преподават на нашите студенти, а и се преподават на българската общественост като национални наши приноси дори в световни науки като египтологията, асириологията и др.

И ако решите да направите изводи, моля да имате предвид, че за „случаят Саргон“ са уведомени и сегашното Лаловско ръководство на СУ, и министрите И. Димитров, и В. Методиев, и в. „Дневен труд“, и телевизионните „звезди“ Гарелов – Ахчиева. Но всички „онемяха“ и съдействаха за ликвидирането на подготвени специалисти, които са в състояние да се ориентират и сред единоплашното и многопартийно братство на плагиатския свят около Историческия факултет на СУ. Замислете се, колеги, „ако трябва да се правят сравнения“, а и ако не трябва, тъй като вече сме правова държава, а и президентът на Република България е юрист. ♦

¹⁵ Г. Бакалов, цит. съч., с. 244. Г. Бакалов и Ректорът на СУ отговарят на И. Димитров вместо препоръката на министър АС на СУ да се занимае с този случай. И Й. Димитров вероятно се е съгласил с отговора. Още повече, че компетентния византолог на СУ авторитетно отговаря, че прегледал огромната папка с документи, която е представил Н. Неделчев, ръководител на „частично ликвидирания“ Център за древни езици и култура в СУ, но никъде не открил следи от плагиатство, освен дребни неточности. А в случая със Саргон просто бил подведен от друг автор. А. Н. Неделчев бил с мания за величие и при това бил и разсърден, защото за него нямало място в Софийския университет. Тъкмо с този отговор на „заместниците“ на АС на СУ ми беше „дозволено“ да се занозия на място в стая № 3 на МОНТ. После загуби дар слово и министър В. Методиев.

¹⁶ И. М. Дьяконов, цит. съч., с. 236.